

Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi
ISSN: 2630-600X

VASAD

Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi - Yıl / Year: 2020 - Sayı / Issue: 5 - Sayfa/Page: 49-70
Makale Bilgisi / Article Info / Geliş/Received: 13.04.2020 / Kabul/Accepted: 26.05.2020
Yayın Tarihi/ Date Published: 28.06.2020

Atf/Citation: Akyıldız, N. A. (2020). Sürdürülebilir Yaş Dostu Kentler İçin Aktif Yaşlanmanın Değeri.
Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5, 49-70

Araştırma Makalesi / Research Article

Nihal Arda AKYILDIZ

Dr. Öğr. Üyesi., Fırat Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
nihalardaa@hotmail.com
ORCID: 0000-0003-1948-188X

Sürdürülebilir Yaş Dostu Kentler İçin Aktif Yaşlanmanın Değeri *The Value of Active Aging For Sustainable Age Friendly Cities*

Öz

Özellikle son yüzyılda sağlık, sosyal ve ekonomik gelişmeler ile yaşanan değişimler; doğurganlık oranının azalmasına ve doğuştan beklenen ortalama yaşam süresinin uzamasına neden olmuştur. Bu sonuçlar dünyada yaşlı nüfus oranında önemli artışlarla ülkelerin demografik yapısını değişime uğratarak, ülkeleri yeni bir takım güçlüklerle karşı karşıya getirmiştir. Çözüm arayışları sağlıklı yaşlanma politikalarının geliştirilmesi yönünde olmuş, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından aktif yaşlanma kavramı bu anlamda geliştirilmiştir. Yaşlanan nüfus için yürütülen politika ve stratejilerinin kentsel mekânları planlamadan gerçekleşmeyeceği gerçeğinin farkında olan WHO 2005 yılından itibaren, mimarlık ile birlikte kentsel tasarımı da gündeme alarak; yaşlıların, engellilerin ve diğer tüm bireylerin yaşama katılım düzeylerini ve yaşam kalitelerini arttırmayı hedeflediği 'Yaş Dostu Kentler' (Age Friendly Cities) projesini hayata geçirmiştir. Tüm dünyada kabul gören aktif yaşlanma konusunu ele alan bu çalışma, kentlerde yaşamlarını sürdüren yaşlıların kentsel mekân düzenlemelerine erişiminin yanı sıra sosyal, kültürel ve ekonomik yaşama katılım düzeylerini arttıran 'erişebilirlik' ve 'herkes için tasarım' ilkelerinin sürdürülebilir yaş dostu kentler için ne denli önemli bir ihtiyaç olduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu bağlamda çalışma konuyla ilgili literatür araştırmalarıyla, yaş alanların sosyal hayata katılımlarında karşılaştıkları engel ve kısıtlamaları ortadan kaldırmayı hedefleyen daha yaşanabilir, sürdürülebilir kent düzenlemelerine katkı sunmak üzere yazarın doktora tezinden üretilerek makale haline getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaş dostu kent, sürdürülebilir kentsel planlama, demografik yapı, aktif yaşlanma, herkes için tasarım.

Abstract

Especially the health, social and economic developments and changes in the last century; caused a decrease in fertility rate and prolonged life expectancy at birth. These results have changed the demographic structure of the countries with significant increases in the elderly population rate in the world and brought countries to a new set of difficulties. The search for solutions has led to the development of healthy aging policies and the concept of active aging has been developed by the World Health Organization (WHO). Being aware of the fact that the policies and strategies carried out for the aging population will not be realized without planning urban spaces, WHO has launched the 'Age-Friendly Cities' project, which aims to increase the participation level and quality of life of the elderly, the disabled and all other individuals, by taking the urban design along with architecture into the agenda. The study, which deals with active aging, which is accepted worldwide, is an important need for sustainable age-friendly cities of 'accessibility' and 'design for all' principles that increase the level of participation in social, cultural and economic life as well as the access of elderly people who live in cities to urban spaces. aims to reveal that. In this context, the study has been produced from the author's doctoral dissertation to contribute to more livable, sustainable urban arrangements that aim to eliminate the obstacles and constraints faced in the participation of ages by social studies along with literature researches.

Keywords: Age friendly city, sustainable urban planning, demographic structure, active aging, design for all.

Giriş

Dünya ülkelerine bakıldığında, gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerin genç ve erişkin toplumlar olduğunu, gelişmiş ülkelerin ise yaşlı veya çok yaşlı toplumlar olduğunu görmekteyiz. Bu yaşlı toplumlarda doğurganlığın azaldığı, yaşlı nüfusunun sağlık ve yaşam kalitesinin artmasıyla birlikte doğuştan ortalama yaş beklentisinin artmasına bağlı olduğu belirtilmektedir. Bu durum bağımlı nüfus oranını artırarak, daha yaşlı toplum yapısı yaratmaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte ülkelerdeki doğurganlık oranlarının yüksek, ortalama yaş beklentisinin düşük olması; bu ülkelerde nüfus yapısının genç olmasını sağlamaktadır. İstihdam ve iş imkânları nedeniyle bu bölgelere göçler gerçekleşmiş, bu da hemen her ülke için plansız kentleşme süreci sorunlarıyla baş etme sürecini doğurmuştur. Geçmişten günümüze kent tarihi içinde insan üretim gücünün artması toplumsal yapıları bu gelişimin izin verdiği ölçüde değiştirip dönüştürmüştür (Cohen, 1978; Akyıldız, 2018: 11). Sosyal ve toplumsal yapıdaki değişimler, diğer alanlar kadar mekânsal konularda da bazı değişim zorunluluklarını beraberinde getirmiştir.

Bilimsel veriler ve benzeri akademik çalışmalarda, nüfus yapısındaki değişimlere bağlı olarak toplumsal yapı ve taleplerde de bir takım değişimler olduğu ortaya konmuştur. Günümüzde toplumun önemli

bir nüfus dilimini oluşturan ve giderek toplumda daha büyük bir pay almaya devam eden yaşlı nüfus; fiziksel aktivite yeteneklerindeki zayıflama ve hareket kısıtlılıklarıyla kentsel mekânlardaki engellerden daha çok etkilenmiştir. Bu durum gelişmekte olan sanayi ve teknolojiyle birlikte, kentlere olan talebi arttırmasının yanında yaş alanlar için kent tasarımı oluşturan argümanların da yetersiz kalmasına neden olmuştur. Bu bağlamda kentteki her yaş/kapasitedeki kullanıcının, sosyal hayattan soyutlanmadan bir arada olmalarını sağlayacak planlama, tasarım ve uygulama çalışmalarına her geçen gün daha fazla ihtiyaç duyulmuştur.

Ancak kentlerin eskiden beri var olan mekânsal ve görsel değerlerini, temel işlevlerini koruyarak, güncel talep ve koşullara uygun kılınması konusunda da hassasiyet göstermesi gerekmektedir (Sözen ve Tanyeli, 1986: 129; Akyıldız, 2017: 71). Buradan hareketle bu çalışmalarla birlikte sosyal, fiziksel ve ruhsal sağlık açısından tüm bireylerin daha güçlü toplumları yaratmalarına imkân sağlanırken, yaşam kalitesi daha yüksek ve sürdürülebilir kentlerin de oluşturulmasına destek sağlanmalıdır (Aygün vd, 2018: 31). Kontrolsüz büyüyen kentsel alanlarda; mekânsal planlama, tasarım ve uygulama boyutlarının bu doğrultuda desteklenmesi kentte yaşayan tüm bireylerin sorunlarına çözüm niteliği taşımaktadır. Tüm nüfus içinde özellikle de hareket kısıtlılığı yaşayan engelli veya yaşlı bireylerin erişilebilirliğine destek veren ‘herkes için tasarım’ ilkelerinin her bireyin sosyal yaşamı için büyük önem taşıdığı ortadadır. Yaşlılıkla ilgili araştırmaların en önemli verilerinden olan ‘uyum kuramı’na göre; yaşlanmakta olan bireyi sürekli etki ve iletişim halinde tutarak toplum içinde yer edindirmenin yanı sıra toplumla uyum sağlayarak bağ kuracağı tüm koşulları sağlamak önemlidir (Onur, 1995: 124; Akyıldız vd., 2018: 327). Buradan hareketle kentsel yerleşim alanlarında yaşlıları da hayata katan ve herkesin sağlıklı, güvenli ve konforlu bir şekilde yaşam sürmelerine olanak sağlamak üzere düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır. İlk aşamada yapı ölçeğinden başlayarak yol, sokak, cadde, kaldırım, mahalle ve kent boyutlarını içeren mikro ve makro ölçeklerde ‘herkes için erişilebilir, kullanılabilir, okunabilir ve yaşanabilir mekânlar’ tasarlamak her yaş grubunun hayatını çok daha kolaylaştıracaktır.

Bu konu hakkında yapılan detaylı literatür taramasında belirgin olarak ortaya çıkan, kentlerin yaş alanları kuşatan kararlar doğrultusunda planlanması gerektiğini uluslararası veriler ortaya koymaktadır. Bu nedenle çalışmada mevcut ve yenilenmek durumunda olan kent yapılarında WHO kriterlerine göre daha yaşanır kentler için birtakım revizelere ihtiyaç olduğu gerçeği vurgulanmaktadır. Çalışma, bilimsel araştırmalar ve veriler doğrultusunda değerlendirilmiş, dünya yaş dostu kent örneklerinin sahip olduğu kriterlere bağlı olarak birtakım öneriler

getirilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın, yapılmış ve yapılacak olan *sürdürülebilir yaş dostu kent* düzenleme projelerine ışık tutması hedeflenmiştir. Çalışma bu anlamda aktif yaşlanmayı destekleyen *yaş dostu kent* kriterlerini ortaya koyan WHO'nun ilkelerine bağlı olarak yapılması gereken planlama esaslarına odaklanmaktadır.

Demografik Yapıdaki Yaşlı Nüfusu

İnsan yaşamının en önemli evresi olan yaşlanma dönemi, fiziksel ve biyolojik aktivelerdeki yavaşlamalarla birlikte, ekonomik ve sosyal yaşam aktivitelerindeki gerilemelerin yaşandığı önemli bir süreçtir. Yaşın ilerlemesi sosyal, ekonomik, psikolojik ve fiziksel pek çok konuda değişikliği beraberinde getiren süreçtir (Ponnappan and Ponnappan, 2011). Söz konusu yaşlanma süreci, nüfus yapısı içinde değerlendirildiğinde çok daha önemli bir değere sahip olmaktadır.

Hemen her toplumda nüfus yaşlanması, ortalama yaşam süresinin uzaması ve doğurganlık hızındaki düşüşle birlikte açıklanmaktadır. Ortalama yaşam süresinin uzamasının nedeni, ekonomik kalkınmanın temel unsurları olan tıp, sağlık ve çevresel koşullardaki iyileşmelerden kaynaklanmaktadır. Diğer önemli unsur olan doğurganlık hızındaki düşüş ise; sosyal ve eğitim alanındaki gelişmeler, aile yapısı ve çalışma hayatındaki değişikliklerle birlikte evlenme yaş oranlarının yanı sıra bireysel yaşam tercihlerindeki değişimlerin sonuçları olarak değerlendirilebilmektedir.

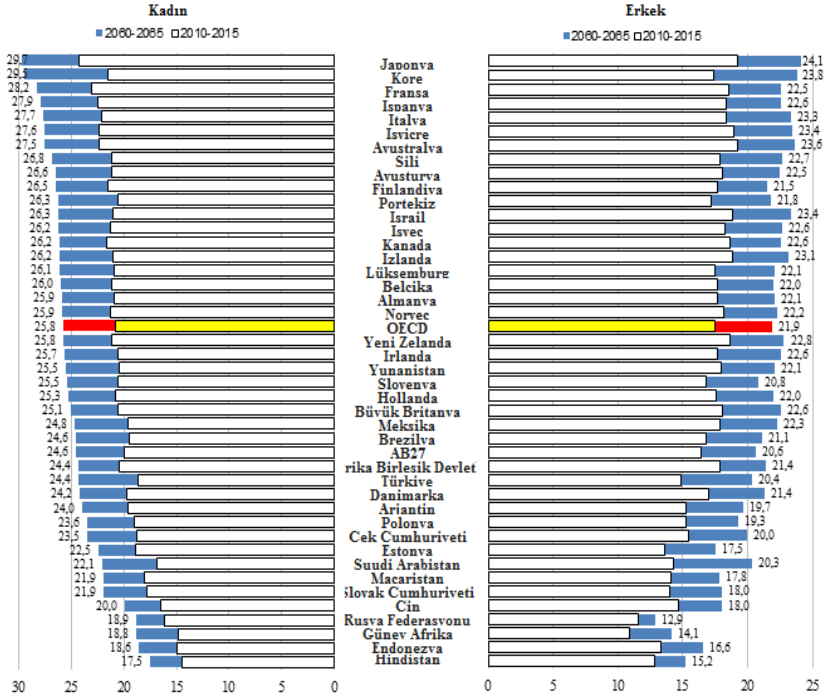
İnsan için ortalama yaşam süresi ilk çağların koşullarıyla birlikte 18-20 yıl civarında iken, bugün ölkelerin gelişmişlik oranlarına bağlı olmak kaydıyla, neredeyse çoğu insan için beklenen ortalama yaşam süresi 60 yaş ve üstü olmaktadır. Yaşlılığın başlangıcı olarak 60 ve 65 yaşları yaygın biçimde kabul edilmekle birlikte bireyin takvim yaşi, yaşlılık için önemli olsa da bunun yaşlı tanımı için tek belirleyici olmasının mümkün olmamaktadır. Bu bağlamda konu ele alındığında 'yaşlı' tanımı yapmak belirli zorlukları da içinde barındırmaktadır.

WHO, 1998 yılında yaşlılığı kronolojik bir sıralamayla değerlendirmiş ve konuyla ilgili olarak yayımladığı raporlarda yaşlılığın başlangıç noktasını 65 yaş olarak belirtmiştir. Ancak söz konusu tanım sosyo-kültürel unsurlara ve dönemlere göre değişiklik gösterebilmektedir (Türkiye'de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler, 2011: 4). WHO, 1989 yılında yaşlılığı 60 yaş olarak değil de, 65 yaşından büyük olup bireyin çevreye uyum sağlayabilme kabiliyetindeki kayıplarla ilintili olarak kabul etmeye başlamıştır. Ve yaş sınırlandırmasını da şu şekilde revize etmiştir: 65-74 yaş arası genç yaşlı, 75-84 yaş arası orta derecede yaşlı, 85 ve üzeri ise ileri yaşlılık olarak kabul edilmiştir. WHO, yaşlı kabul kriterini değiştirerek; 65 yaş ve üzeri bireyleri "yaşlı" olarak nitelendirip, bir

ülkenin toplam nüfusu içinde 65 yaş ve üzeri yaşta olan bireylerin sayısının %7 ile %10 arasında olması durumunda, o ülke nüfusunu yaşlı olarak kabul edebileceğimizi ifade etmektedir (Kayan, 2012: 6,7). 2014 yılı itibarıyla TÜİK verilerine göre ülkemizde de 65 yaş ve üzeri nüfusun 6 milyon civarında olduğu, bu rakamın da toplam nüfus içindeki payının %8'e karşılık geldiği belirtilmektedir (Aslan, 2015: 26). Dünya Sağlık Örgütü 2015 verilerine göre 60 yaş ve üzeri nüfus 900 milyon iken yapılan dünya nüfus projeksiyonlara göre; 2050 yılında, bu yaş oranı 2 milyara ulaşacağı kaydedilmektedir. Yaşanan tüm gelişmelerle birlikte ortalama yaşam süresinin uzamasından dolayı da 2050 yılında, 80 yaş ve üstü gurubunun beklenen nüfusu ise 434 milyon olacaktır (WHO, 2015).

Bu nedenlerle son yüzyılın teknolojik gelişmelerle birlikte getirdiği sosyal, sağlık ve ekonomi alanındaki ilerlemeler insan ömrünü maksimum kapasiteye erdirmiştir. Bu bağlamda yaş alan nüfusa yönelik sosyal, ekonomik ve mekânsal düzenlemelerle ilgili planlama ve stratejiler kamu yatırımlarını ve sosyal politikalarını daha titizlikle yapma ve uygulama zorunluluğunu yaratmıştır. Hemen her ülke için demografik yapı içindeki nüfus dilimleri açısından yaşlı oranları bu anlamda özel önem arz etmektedir.

Avrupa ülkelerinin 1950, 2010 ve 2050 yıllarına ait karşılaştırmalı demografik yapının durumuna göre, bu ülkeler arasında Almanya, Türkiye, Fransa, İngiltere, İtalya ve Polonya hariç pek çok ülkede makul nüfus artışlarının yanı sıra, nüfus projeksiyonları açısından yüksek değerlerin hâkim olduğu demografik bir seyir görülmektedir (Güçer vd., 2012). Avrupa ülkelerine ait ortalama yaşam süreleri; sağlık ve teknoloji alanlarında artan hizmet kalitesi 1950'lerden sonra ortalama yaşam sürelerine etkisinde artışlar olduğu tespit edilmiştir. Bu hızlı büyüme eğilimi etkisini 2010 yılında daha da arttırmış olduğundan uygun politikalarla desteklenmezse 2050 yıllarında bu ülkeler için çok daha büyük rakamlara ulaşılacağı açıktır (Güçer vd., 2012).

Şekil 1: 65 Yaş kadın ve erkek yaşam beklentisi 2010-15 ve 2060-65

Kaynak: United Nations, World Population Prospects - The 2012 Revision.

OECD ülkelerinde ciddi bir biçimde görülen nüfus yaşlanması ve imkânlarla birlikte ömrün uzaması gerçeğinin yanı sıra yaşlı nüfusun emekli aylıklarıyla kamu kaynaklarına getirdiği yükün hafifletilmesi için bir takım çalışmalar da yapılmaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki doğum oranlarının azalması, ortalama yaş beklentisinin hızla yükselmesi, ortalama olarak her on yılda bir dünyada yaş beklentisi 2-3 yıl daha artarak insan ömrü uzamaktadır. OECD ülkelerine ait Şekil 1'de yer almakta olan 2010-2015 ve 2060-2065 yıllarına ait yaşam beklentileri incelendiğinde de ortalama emeklilik yaşının ve yaşlı kabul sınırının 65 yaş olmasının bile artık yetersiz kaldığı gösterilmektedir. Bugün gelişmiş ülkelerde yaşam beklentisi o denli uzamıştır ki emeklilik yaşı 67 veya 68 yaşa çıkarılmıştır. Yakın gelecekte bazı ülkeler bu rakamı 70 yaş sınırına getirmek üzere konuyla ilgili çalışmalar yapmaktadır. OECD Ülkelerinde yaşam beklentisi 2012-2015 yılları için kadınlarda 82,2 yıl, erkeklerde ise; 77,2 yıl olarak belirlenmiştir (OECD, 2013). Bu nedenle gelişmiş

ülkelerde artan yaşlı nüfusuna yönelik sosyal ekonomik ve istihdam politikaları için yoğun çalışmalar sürdürülmektedir.

Toplumsal yapıda yaşanan bu değişimlerle birlikte yaşanan ve bağımlı nüfus oranlarındaki hızlı artış; ülkelerin tüm nüfusu içeren planlama, strateji ve mekânsal düzenlemeler konusuna daha fazla önem verilmesini gerektirmiştir. Çünkü modern toplumlarda özellikle bağımsız hareket edebilme yönünde kısıtlamalar yaşayan bireyler; kültürel, ekonomik, dini, politik ve sosyal hayata daha az katılım sağlayabilmektedirler (Anon, 2000). Bu sorun karşısında toplumlar, yaşlı nüfuslarındaki artış oranlarına paralel biçimde hem nüfus projeksiyonlarına ilişkin politikaları, hem de kentlerin tüm yaş gruplarını kuşatan çözümlerle planlanmasına ilişkin projeler ortaya koyarken, konuyla ilgili koruyucu ve önleyici stratejilere yönelmişlerdir.

Aktif Yaş Alma ve Yaşlanma

Gelişmiş ülkelerdeki hızlı nüfus artışı gibi olarak ülkemiz için de aynı artış ilerleyen dönemde beklenmektedir. Şu an ki nüfus projeksiyonlarında genç nüfusa sahip olan ülkemiz doğurganlık hızındaki düşüş, ortalama yaş beklentisindeki artışla birlikte; ilerde yaşlı bir toplum haline gelecektir. Yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 ve üzeri yaş bireylerinin toplam nüfus içindeki oranları;

- 2014 yılında 6 milyon 192 bin 962 kişi (%8 iken)

- 2018 yılında 7 milyon 186 bin 204 kişi (%8,8) olmuştur (son beş yılda %16 artmıştır).

Nüfus projeksiyonlarına göre, yaşlı nüfus oranının; 2023 yılında %10,2, 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında %25,6 olacağı öngörülmüştür (TUİK, 2018).

Demografik yapı içinde artan nüfus yaşlanması konusu hemen her ülkenin önemli sorunu olmuş, bu nedenle yaşlanma sürecinin daha sorunsuz, katılımcı ve sağlıklı yürütülebilmesi için bazı arayışlara girilmiştir. Konuya kavramın kendisiyle başlanmış; yaşlanma ve daha pozitif algı ile yaratılan yeni adıyla yaş alma kavramları, sadece belli bir dönemi içermemesi için aktif yaş alma veya aktif yaşlanma kavramlarıyla ele alınmaya başlanmıştır.

Ülkeler bazında bakıldığında vatandaşlarının yaşam süreçlerinin daha kuşatıcı planlamalarla yürütülmesini sağlaması açısından ‘aktif yaşlanma’ ve bunun sağlayan tüm ekonomik, sağlık, sosyal mekânsal düzenlemeler daha büyük avantajlar sağladığı görülmektedir. Konu bu bağlamda ekonomik, sosyo-kültürel ve toplumsal hayat açılarından da değerlendirilerek bir takım destekleyici tedbir ve fikirlere de ihtiyaç duymuştur (Karatağ ve Akyıldız, 2019: 576).

Bu nedenle tüm dnyada önem kazanan ‘sağlıklı ve aktif yaşlanma’ konusu, tüm yaş gruplarının sağlık, güvenlik ve katılım olanaklarıyla birlikte hizmetlerin sürdürülebilirliği ve sürekli liğinin sağlanmasına zemin hazırlamıştır. Bu konuya ilişkin öneriler özellikle 1990’ların sonlarına doğru WHO tarafından geliştirilen ‘aktif yaşlanma’ kavramı olarak ele alınarak tartışılmıştır. Aktif yaşlanma kavramının sadece yaşlılık sürecini kapsamadığı, aktif ve sağlıklı yaşlanma konularını da içermesi bakımından tüm dnyaca kabul görmüştür. Bu süreç toplumların nüfusu yaşlanırken, yaşam kalitesini yükseltmek için sağlık, katılım ve güvenlik fırsatlarından en verimli biçimde yararlanma süreci olarak ele alınmıştır (Canatan, 2008: 136). Kavram, yaşlı, engelli ve günlük yaşamında yardıma ihtiyaı olan dezavantajlıları da kapsayacak Şekilde tüm toplum için yaşam kalitesini yükseltmeyi hedeflemektedir. Bu yaklaşım, yaşlanmanın yaşam boyu bir süren aktif bir süreç olduğunu vurgulamaya destek sunmuştur.

Aktif ve sağlıklı yaşlanma, bireyler yaş aldıca yaşam standartlarının artmasına imkân sağlayarak; ihtiyaçlarını bağımsız ve en iyi Şekilde karşılayabilme sürecidir. ‘Aktif’ ifadesiyle anlatılmak istenen sadece çalışma hayatında aktif olmak değil, hayatın her alanında sürekli olarak mevcut olmayı anlatır. Bu bağlamda, emekli, hasta ve/ya düşkün yaşlılar, toplumsal yaşama sağlıklı bir süreç içerisinde katılım sağlayabilmektedir. ‘Sağlık’ ifadesiyle kastedilen ise yalnızca fiziksel sağlık değil, aynı zamanda ruhsal ve sosyal iyi olma durumudur. Bu kapsamda aktif olma kavramı, yalnızca fiziki anlamda aktif olmayı ve işgücüne katılmayı ifade etmez, aynı zamanda bireyin toplumsal ve kültürel katılımını da kapsamak suretiyle daha geniş bir olguyu ifade etmektedir (Avrupa Birliği Bakanlığı, 2011). Aktif yaşlanmanın sağlanabilmesi durumunda, yaşlılığın insanın toplumsal ve bireysel rollerinde herhangi bir azalmanın yaşanmayacağı, kk fonksiyon kayıplarıyla birlikte bireyin hayatına kendi birikimi ve artan tecrübesiyle devam edebileceği söylenilmektedir (Onur, 1995).

Bu nedenle WHO tarafından aktif yaşlanma konusu, ülke kentlerinin yapılaşmış vresinin demografik açıdan erken yaşlılık sürecindeki nüfus sorunlarını karşılayacak ve gelecek kuşaklar için sürecin daha sağlıklı politikalarla yürütülebilmesini sağlayacak Şekilde ele alınmıştır. WHO konuyu, bireylerin yaşlanırken yaşam kalitelerini daha iyi hâle getirmek amacıyla; bu bireylere yönelik sosyal hayata katılım, sağlık ve güvenlik konusundaki fırsatların en st düzeye çıkarılması süreci olarak belirlemektedir.

WHO, bireylerin yaşam biçimleri, sosyo-ekonomik durumları, sağlık ve kişisel bilgi birikimleri, sosyal yaşam katılımları, kültürel durumları ve cinsiyetlerinin de aktif yaşlanmayı etkileyen ve belirleyen

değişkenlerden olduğunu ifade etmiştir. Üstelik de yaş alma süreci başka insanların bulunduğu ortamlarda gerçekleşmekte, böylece hem bireyler, hem de kuşaklararası dayanışma anlamında büyük mesafeler kat edilmektedir. Kuşaklararası iletişim penceresinden bakıldığında, dünün çocuğunun bugünün yetişkin insanı ve yarının yaşlı bireyi olduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla, aktif yaşlanmanın öngördüğü şekilde sağlıklı bir iletişimin sağlanması için karşılıklı destek her iki kuşak için de önem kazanmakta (WHO, 2002) ve böylece kentlerde sosyal sürdürülebilirliğe destek sağlanmaktadır. Bunun yanında kimi zaman bazı engel/kısıtlı hareket kapasiteleriyle aynı bağlamında değerlendirilen engelli, yaşlı, hamile, çocuklar için de; yapı/kentsel alanlarda birtakım önlemler/özel düzenlemeler tasarlanması gerekir ki bu da tüm nüfus dilimlerine uygun planlama yapmak demektir (Türkyılmaz ve İskender, 2018: 298). Bunun sağlanması, yapılan planlama ve stratejilerin sürekliliğini ve gelişimini aktif biçimde toplum yararına çevirmektedir.

Uluslararası ‘Yaş Dostu Kent’ Kriterleri

Nüfusun yaş aldıkça karşılaştıkları sorunları önlenmeyi amaçlayan aktif yaşlanma konusuna dikkat çekmenin bir önemi yanı; toplumda farkındalık ve duyarlılık yaratabilmek olduğu saptanmıştır. Bu amaçla Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 14 Aralık 1990 gününde 1 Ekim’i “Uluslararası Yaşlılar Günü” olarak kabul ederek, bu hususa katkı sağlamıştır. Her yılın Uluslararası Yaşlılar Günü’nde de farklı yaşlı sorunlarına dikkat çekmeyi de bir görev addedilmiştir. Yine Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 2015 yılı için de aynı duyarlılıkla, ana konu olarak ‘Tüm Yaşları Kapsayan ve Sürdürülebilir Kentsel Çevre’ (Sustainability and Age Inclusiveness in The Urban Environment) konusunu gündeme alarak konuya dikkat çekmek istemiştir. Genel Sekreter Ban Ki-moon “Şehirleri, yaşlı insanları kapsayacak hâle getirmek demek; onlar için ulaşılabilir ve güvenli ortamlarda ekonomik ve sosyal katılımları için fırsatlar yaratmak demektir. Ayrıca yerinde yaşlanmayı desteklemek üzere makul fiyatlı barınma, sağlık hizmetleri ve toplumsal hizmetleri de kapsar“ diyerek konunun önemini dile getirmiştir (WHO, 2015).

WHO, Yaş Dostu Kentler projesi ile yeni sürdürülebilir bir kent dizayn anlayışı ortaya koymuş ve konuyla ilgili çalışmalarını yoğunlaştırarak; bir kentin yaş dostu olma düzeyini ölçebilmek amacıyla bir rehber ve kontrol listesi hazırlamıştır. WHO şu kriterlere uygun olarak şehirlerin revize edilmesi gerektiğini tüm dünyaya da ilan etmiştir:

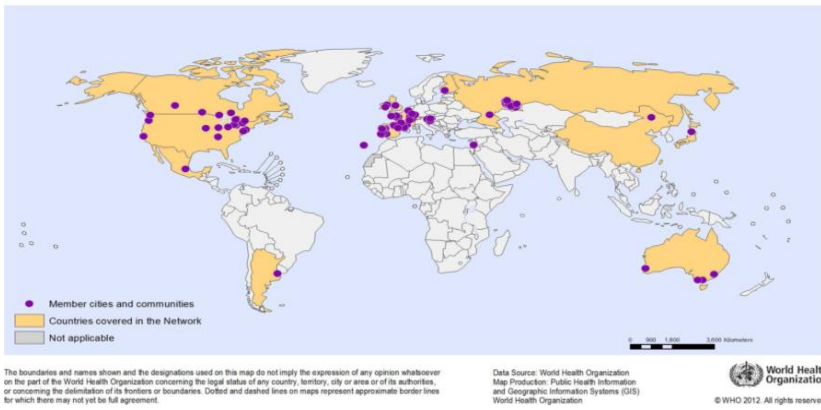
- Dış mekânlar ve binalar,
- Ulaştırma,
- Barınma,

- Sosyal Katılım,
- Saygı ve sosyal içerme,
- Medeni katılım ve çalışma hayatı,
- İletişim ve bilgi,
- Toplum desteği ve sağlık hizmetleri kriterlerinden oluşmaktadır.

WHO bu çalışmaları iletmiş ve organize ettiği ‘Küresel Yaş Dostu Kentler ve Toplumlar Ağı’ projesini Haziran 2006’da başlatmıştır. şu anda 19 ülkede 105 üyesi bulunmakta olup, ulusal ve bölgesel bazda 9 ilintili programla yaş alanlar için daha yaşanabilir dünya için karşılıklı destek, tartışma ve öğrenme zemini oluşturmaya çalışmaktadır.

WHO (2007)’nun ‘Küresel Yaş Dostu Kentler ve Toplumlar Ağı’ araştırma protokolüne göre; WHO ile hükümetlerin, sivil toplum örgütlerinin ve akademik grupların çabaları sayesinde 24 ülkeden 33 şehirde Yaş Dostu Kent uygulamaları yapılmış ve başarılı sonuçlar alınmıştır. Bunlar; Amman-Ürdün, La Plata-Arjantin, Portage La Prairie-Kanada, Tripoli-Lübnan, Cancún- Meksika, London-İngiltere, Portland, Oregon-Amerika, Tuymazy-Rusya, Dundalk- İrlanda, Mayaguez-Porto Riko, Rio de Janeiro-Brezilya, Udine-İtalya, Geneva-İsviçre, Melbourne-Avustralya, Ruhr Metropolitan Region-Almanya, New Delhi-Hindistan, Bay (combined)-Jamaika, Sherbrooke-Kanada, Halifax-Kanada, Melville-Avustralya, Saanich-Kanada, Tokyo-Japonya, Himeji-Japonya, Mexico City-Meksika, San José-Kosta Rika, Udaipur- Hindistan, Islamabad-Pakistan, Moscow-Rusya, Shanghai-Çin, Ponce-Porto Riko, İstanbul-Türkiye, Nairobi-Kenya, Kingston ve Montego, Jamaika’dır. Bu ülkelerde aktif ve sağlıklı yaşlanmayı sağlamak üzere kentsel düzenleme, eleman ve planlama kriterleri için bir araya gelinerek oluşturulan ‘Küresel Yaş Dostu Kentler Rehberi’ doğrultusunda düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Yaş dostu kent kavramı; özellikle yaşlı için kent içinde yaşamını sürdürdüğü ve çoęu zaman da ömrünün geri kalanını bulunduğu kentte geçirmek durumunda kaldığı mekânsal ve sosyal sistemlerin bütününü ifade etmektedir (Gürdal, 2015: 336).

Sürdürülebilir mekân tasarımının ne kadar önemli olduğunun farkında olan WHO, 2005 yılından itibaren mimarlıkla birlikte kentsel tasarımı da gündeme alarak yaşlıların, engellilerin ve diğer tüm bireylerin yaşama katılım düzeylerini ve yaşam kalitelerini arttırmayı hedeflediği “Yaş Dostu Kentler” (Age Friendly Cities) projesi bu kapsamda büyük önem taşımaktadır. Bu proje, özellikle yaş alanların istek ve gereksinimlerini göz önünde bulundurarak, sosyal hayata katılımalarını kısıtlayan engelleri kaldırmayı ve maksimum duyarlılıkla tasarlanmış mekânları tüm kullanıcıların hizmetine sunmayı hedeflemektedir.

Şekil 2: Yaş dostu kent uygulamalarını gösteren harita¹

Yaş Dostu Kentler projesi, WHO'nun kriterlerine göre; özellikle yaşlıların -aktif yaşlanma kavramıyla birlikte- sosyal hayata katılımı sırasında karşılaştıkları engel ve kısıtlamaları ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Evrensel tasarım perspektifi ile bireylerin özellikle yaşlılık nedeniyle yaşadığı çevrede sosyal ilişkilerini ve gündelik hayat yapılarını etkileyen fiziki koşulları iyileştirmenin, dolayısıyla aktif yaşlanma ile gündelik yaşama maksimum katılımları hedeflenmektedir. WHO'ya göre insanlar yaş aldıkça, yaşam kalitelerini yükseltmek üzere tanınan sağlık, katılım ve güvenlik fırsatlarını yükseltme aktif yaşlanma ile gerçekleşebilmektedir. Konu temelinde Yaş Dostu Kent düşüncesi temel kriteri olan aktif yaşlanma konusunun bir argümanı olup, bu çalışma çerçevesine dayalıdır. Avrupa'da konuyla ilgili olarak yapılan son çalışmalardan biri olan Avrupa Komisyonu Çevre Genel Müdürlüğü'nün isteği sonucunda COWI A/S (2008) danışma grubu Çevre ve Yaşlanma üzerine bir rapor yayınlamıştır. Çalışmada hızla yaşlanan Avrupa nüfusunun çevreye etkileri ortaya konmuş, alınması gereken tedbirler ve politika / stratejiler; demografik yapının daha sağlıklı ve aktif yaşlanma sürecine bağlı olduğu rapor edilmiştir (Zaidi, 2008). WHO (2007).

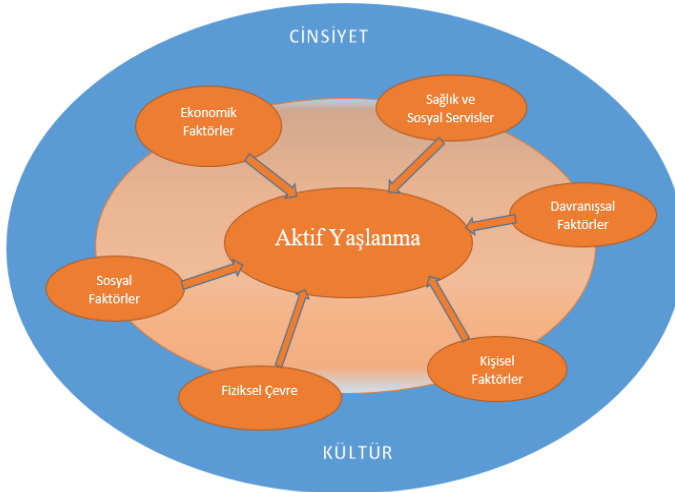
Yaş Dostu Kentler için, Küresel Yaş Dostu Kentler ve Toplumlar Ağı projesi kapsamında, Şekil 2'de gösterilen bölgelerde gerçekleştirilen çalışma çerçevesinde; planlanan hizmetler, düzenlemeler ve yapılarla

¹ http://www.who.int/ageing/publications/Global_age_friendly_cities_Guide_English.pdf. World Health Organization, *Global Age-Friendly Cities: A Guide*. (Erişim Tarihi: 04.08.2019).

insanların aktif bir şekilde yaşlanmalarının sağlanması ve desteklemesi hedeflenmektedir. Ayrıca:

- Yaşlı insanların ihtiyaç duyabileceği kapasite ve kaynak aralığını öngörerek,
- Yaşlanmanın getirdiği ihtiyaç ve tercih esnekliğini ön görerek ve karşılık vererek,
- Yaşlıların yaşam tarz, tercih ve kararlarına saygı göstererek,
- Yaşlı grubunun en savunmasız ve yoksun durumda olanlarını koruyarak ve

- Yaşlıları sosyal yaşamın tüm alanlarına dâhil ederek, sosyal hayata maksimum katılımlarını da destekleyerek aktif yaşlanmalarına olanak tanımak bu konudaki temel prensiplerdir (WHO, 2007; Akyıldız, 2017: 301).

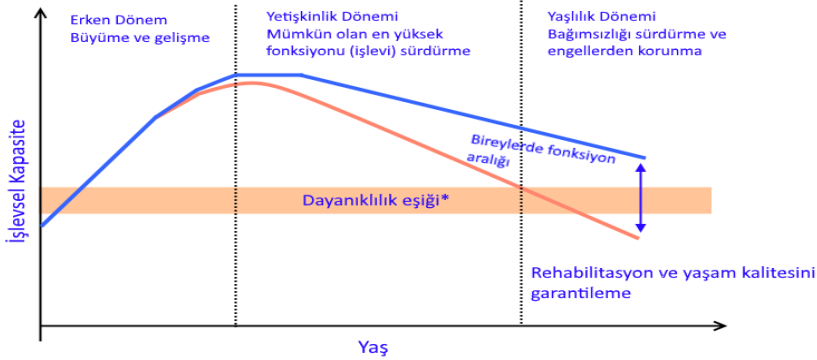

şekil 3: Aktif yaşlanmanın belirleyici faktörleri²

WHO (2007)'ye göre; aktif yaşlanma konusu bireyin kendisini, ailesini ve yaşadığı ulusu çevreleyen çeşitli etkilere veya faktörlere direkt bağlıdır. Bireysel ve toplumsal davranış türleri, yaşadıkları çevredeki sosyal faktörler ve diğer bireylerle aralarındaki etkileşim, ne kadar iyi yaşlandıklarına etki eden önemli faktörlerdendir. Kente ait mekânsal düzenlemelerin ve hizmetlerin çoğu bu faktörlerin analizini yansıtmakta olup, şekil 3'de Yaş Dostu bir kentin karakteristik özelliklerini de ifade

² http://www.who.int/ageing/publications/Global_age_friendly_cities_Guide_English.pdf. World Health Organization, *Global Age-Friendly Cities: A Guide*. (Erişim Tarihi: 04.08.2019).

etmektedir. WHO'ya göre; aktif yaşlanmanın belirleyici faktörleri, yaşlı insanların homojen bir gruba sahip olmadıklarını belirterek, yaş aldıkça fiziksel kısıtlamaları ve yetersizliklerinin artmakta olduğuna işaret etmektedir.

Şekil 4: Yaşam süreci boyunca fonksiyonel kapasiteyi koruma²

Bu husus, çocukluk döneminde artan, erken yetişkin döneminde en verimli çağını yansıtan ve yaş aldıkça azalmaya başlayan (kas gücü ile kalp damar performansı vb.) fonksiyonel kapasiteyi gösterdiği ifade edilmektedir. Şekil 4'de bu fiziksel faktörler kadar, sosyal, çevresel ve ekonomik faktörler de yaş alanların yaşamlarına etki ettiği görülmektedir. Yetişkinlik döneminde yüksek fonksiyon ve işlev sürdürülebilirlik kapasite aralığı yaşlılıkla birlikte açılmakta ve işlevsel kapasite düşmektedir. Bu nedenle aktif yaşlanma, ömür boyu olan bir süreci yansıttığından, yaş dostu bir şehir yalnızca yaşlı dostu değil, aynı zamanda engelsiz olarak tasarlanmış yapıları, kamusal alanları, rekreasyon alanları, parkları, kamu ve konut binaları ve sokaklarıyla her yaşta bireyin sınırsız hareketliliğini ve bağımsızlığını da desteklemektedir. Bu nedenle kentlerde yaş, yetenek ve kapasiteleri ne olursa olsun, tüm bireylerin hareket ve iletişim değerine sahip yerleşim alanlarına ve mekânlara ihtiyacı vardır (Özdemir, 2017).

WHO'ya göre; Yaş Dostu Kent perspektifiyle, mekân tasarımında tüm engellere meydan okuyabilen bir duyarlılıkla tasarlanan mikro ve makro mekân tasarımları sosyal hayata her grup insanın katılımını sağlamayı hedeflemektedir. Kentsel planlamalar bu anlamda, mekân üretme sistemlerini makul kılmak üzere dizayn edilmiş stratejik araçlardır (Lefebvre, 2014: 68). WHO'ya göre, yaş dostu kentsel mekân tasarımları, toplumsal ve fiziksel olarak aktif yaşlanmayı desteklediği gibi tüm engelliler ve yaş alanlar için de şehir düzenlemelerinde mekân dizaynının bakış açısından bakıldığına

gecikmiş bir devrim niteliğindedir, ayrıca da sosyal hayata katılım ve insan hakları açısından da zorunlu hususları işaret etmektedir.

Sürdürülebilirlik ‘Yaş Dostu Kent’ Planlanma Kriteri; Erişebilirlik ve Herkes İçin Tasarım

Kentsel alanlar, insanları birbirine yakınlılaştıran bir tür ‘mikrokozmoz’ içinde farklı geometrik formlarla bir arada bulunan bir ‘karşılaşma yeri’ (Norberg Schulz, 1980), aynı zamanda sürekli değişime uğrayan karmaşık yapısıyla da ‘yaşayan bir organizma’dır (Jacobs, 1961). Bu organizmanın tüm organları, birbirini besleyen, destekleyen bağlarla organize edilmesi gerekirken, günümüzde özellikle gelişmekte olan ülke kentlerinde, kontrolsüz kent büyümeleri ve eklemeleriyle birlikte bu organizasyonun yetersizliği göze çarpmaktadır. Aynı zamanda modernleşmeyle başlayan kent nüfus yapısındaki etkiyle birlikte kent planlamalarında da bazı engellemeler ve zorluklar yaşanmaya başlamış; dünyanın kentsel nüfusunun 2007 yılı ile birlikte kırsal nüfusu aşmış, hatta kentsel nüfus 2050 yılına kadar % 65'e kadar artması da beklenmektedir (UN-Habitat, 2006; UNESCO, WHO, CIGF & Space Group, 2008). Kentlerdeki aşırı kalabalıklaşma ve planlanmamış büyüme, çeşitli ölçeklerle kentlerde çevresel bozulmaları yaratırken sosyal, demografik yapı ve ekonomik yaşamı da olumsuz etkilemiş, bu nedenle uluslararası alanda konuyla ilgili bilimsel çalışmalarla birlikte yeni çözüm arayışlarına hız verilmiştir.

Son yıllarda, çözüm niteliğiyle ortaya konan sürdürülebilirlik kavramı birçok disiplinin ortak çıkarları haline gelerek tüm dikkatleri üzerinde toplamıştır. Sürdürülebilirlik kavramının sosyal, ekonomik, mekânsal, çevresel ve diğer pek çok alanda sağladığı katkı, gelişme ve kalkınmayı en kısa vadede daha görünür etkilerle daimi kılmak gibi bir hedefi bulunmaktadır. Kavramın popülerliğinin nedeni, üretkenlikle birlikte çeşitliliğin sürekliliğini sağlamak ve bu sürecin daimi olma yeteneğini koruyarak kalkınmayı gerçekleştirme arzusunu taşıyor olmasıdır. 1992 yılında "Dünya Zirvesi" adı altında düzenlenen Birleşmiş Milletler Konferansı'ndan bu yana, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için çaba gösteren, çok sayıda küresel konferansın ardından sürdürülebilirlik ilkesiyle karakterize edilen bina ve yerleşim alanlarını da içermektedir. Sürdürülebilir alanlar ekonomik, sosyal ve çevresel yaşamın sürdürülebilirliğini desteklemek için yaratılan mekânsal planlamalar olarak ele alınmaktadır (McDonald vd., 2009). Çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğe ulaşıldığında sürdürülebilir kalkınma sağlanabilecektir. İnsanlara sağlıklı ve güvenli bir ortam sağlamak

amacında olan sürdürülebilir kentsel gelişim yaklaşımı, sosyal adaletin, sürdürülebilir ekonomilerin ve çevresel sürdürülebilirliğin tüm yönlerini kapsamaktadır (Yazar, 2006). Bu nedenlerle yapıları doğal çevrede sürdürülebilirlik son 25 yıl boyunca, doğal kaynakları ve çeşitliliği korurken aynı zamanda tüm insanların temel ihtiyaçlarını karşılama ve onların yaşam kalitelerini iyileştirmesini mümkün kılma özelliğiyle popüler bir ivme kazanmıştır (Pearce vd., 2012).

Bugünün modern kentlerinde yönetim biçimleri, toplumsal yaşam ve teknik gelişmeler gibi pek çok etkenle birlikte zaman harcama ve mekân kullanma alışkanlıklarında da büyük değişimler yaşandığı görülmüştür (Çelik, 2010: 29). Bu gibi etkiler göz önünde bulundurularak kentsel planlamanın sorunlara çözüm kapasitesiyle sürdürülebilirliğe yönelik bir yaklaşım olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşımın temel amaçlarından biri; kentin bazı kısımlarını bütünleşmiş bir yapıya dönüştürüp insanları bir araya getirirken, aynı zamanda kamu ve tüm hizmetlere erişilebilirliğe katkı sağlayarak refahı da yükseltmektir (Stren and Polese, 2000). Bunun sağlanması için gereken ana argümanlardan biri olan erişilebilirlik uygulamalarının yaygınlaştırılması sosyal yaşam kadar ekonomik, mekânsal ve kültürel yaşama da olumlu katkılar sunacaktır (Elmacı, 2019: 56). Kentlerin herkes için tasarım kriterlerinin temelini oluşturan erişilebilirlikle ilgili düzenlemeleri henüz tam anlamıyla uygun ve yeterli düzeyde olmayıp (Menda vd., 2013), konunun toplumsal açıdan da farkındalık ve duyarlılık düzeylerinin yetersiz olması kentler ve kentliler açısından pek çok adıma ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır (Çağlar, 2012).

Kente dair tüm mekânsal planlamaların can alıcı noktası ulaşım ağlarının eksikliği veya bu noktalarda kullanılan malzemelerin nitelik açısından yetersizliği; hem yaşlı ve engellileri, hem de tüm bireylerin kent içindeki sosyal yaşama katılımlarını pasifleştirici yönde etkilemektedir (Tandoğan, 2017). Kentsel mekânlar bir bütünsellik ilişkisiyle yakınlık, kapalılık ve süreklilik kavramlarıyla açıklanırlar (Erdönmez ve Akı, 2005). Bu anlamda kentsel tasarımın her yöne bağlantılarını, süreklilikle sağlayan yollar; yerleşim bölgelerine erişim için işlevsel bir gerekliliktir. Ve insanlar her zaman kentlerin bu özelliğe güvenerek, yaşamlarını spontan bir akış doğrultusunda sürdürmektedirler (Lynch, 2014: 58). Bu nedenle kent içinde her yaş grubu insanın tüm sosyal, kültürel ve ekonomik yaşam düzlemleri bu akışın kesintisizliğine paralel bir konforla gerçekleşmesi gerekir. Bu bağlamda kent için önemli bir parametre olan kentsel hareketlilik (urban mobility) konusu, sadece trafik/ulaşım konusunda değil, sosyal hayatı ve erişilebilirlik konularını da

yakından ilgilendirmektedir. Bu konunun 6nemine binaen, Avrupa Komisyonu tarafından ‘sürdürülebilir kentsel hareketlilik planları (Sustainable Urban Mobility Plans-SUMPs)’ adlı önemli bir proje üzerinde çalışılmıştır (Musselwhite and Haddad, 2010; European Commission, 2017). Komisyon bu çalışmayı, kentsel alanlarda erişilebilirliğin sağlanması ve kent için sürdürülebilir hareketlilik ile ulaşım da yüksek kaliteyi kentli nüfusu için gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır (Elmacı, 2019: 55). Kentsel planlamada yaşam konforunu arttırmak üzere, her yaş/kapasitedeki nüfusun kentteki ihtiyaçlarını kesintisiz olarak karşılamak üzere tasarlanmış sürdürülebilir kentsel hareketlilik planı (sustainable urban mobility plan) olan bu stratejik eylem planı, tüm kente daha iyi sosyal, kültürel ve mekânsal yaşam kalitesini sunma kapasitesi yaratmaktadır (Rudolph and Damert, 2017: 6).

Bu temel referansları dikkate alarak planlanması gereken kent yaşamı için; tüm nüfus yaş dilimlerini kapsayan sürdürülebilir şehirlerin planlanması ve tüm hizmetlere erişilebilirliğin yeniden canlandırılması eylemi temel bir katalizör olarak; büyük ölçüde çevresel kaliteyi koruma ve yükseltme görevini üstlenmektedir. Yaş dostu mekânlarıyla hizmet erişim yelpazesinin artırıldığı ve çeşitlendirildiği kentsel sürdürülebilir kalkınma projeleri olarak da kabul edilen bu temel kriterler, kent yaşamında çeşitli ekonomik faaliyetleri arttırarak, gelecekte rekabeti çekme eğilimi de gösterecektir. Bu nedenle kentsel mekânların sürdürülebilir yaş dostu anlayışla planlanması; bir yandan kentin tarihi ve kültürünü oluşturacak, diğer yandan da yerel ekonomik canlılığına katkı sunarak şehrin kimliği ve ideallerini sembolize eden önemli alanlar haline getirecektir.

Yapılı çevre olarak adlandırılan kentsel alanların, insanların her türlü hal, durum, yetenek ve kapasitelerine göre tasarlanmasının yanında, herkes için tasarımın da hayata geçirilmesi kentin kalitesini, nüfusunun kentsel hareket alanlarına erişebilirliğini, gündelik sosyal yaşam düzlemlerine katılımını sağlayacağı bir gerçektir. Bunun hususların dikkate alınma derecesi, kentte yaşayan tüm yaş alan bireylerin toplumla bütünleşmesine ortam hazırlayabileceği gibi, toplumda eşitlik, güvenlik ve refah görüşüne de katkılar sunarak, daha sürdürülebilir toplumlar yaratmaya da kapasite sunacaktır.

Sonuç ve Değerlendirme

Toplumsal yapı içinde tüm yaş gruplarının sosyal hayatın her seviyesine katılımın sağlanması anlayışıyla, kentsel mekânların yeniden canlandırılması olarak ele alınan sürdürülebilir Yaş Dostu

kentlerin planlanması kentler için büyük önem arz etmektedir. Konunun referans noktası olan aktif yaşlanma konusuna ilişkin koruyucu ve önleyici politikalarla birlikte kentlerin demografik yapılarına göre bu doğrultuda yeni planlamalar gerçekleştirilmektedir. Tüm ülkelerdeki dengeler ve demografik yapının değişmesiyle birlikte, yapılan araştırmalar ve destekleyici veri kaynakları yaşam standartlarının yükseldiğini ve doğurganlığın azalmasıyla birlikte, dünya nüfusun hızla yaşlanmaya başladığını göstermektedir.

Yaşlı nüfusunun genel nüfus içindeki değişen yapısı, toplumlarda çok yönlü sorunların ortaya çıkmasına ve tedbirler alınmazsa beraberinde; yaş ilerledikçe birey fiziksel, sosyal, psikolojik, kültürel, ekonomik ve sağlık sorunları gibi pek çok konuda mahrumiyetler ve kısıtlamalarla karşı karşıya kalılabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle konunun sağlık, biyoloji, psikoloji ve sosyal boyutlarının yanı sıra mekânsal boyutları da içeren bütüncül politikalarla incelenerek çözümler oluşturulması gerekmektedir.

Tüm kent kullanıcılarının yaşam kalitelerini arttırmak, sosyal, kültürel ve ekonomik konularda da, onu kentin her noktasına aktif, kesintisiz ve konforlu bir biçimde ulaştıran; güvenli, estetik ve daha yaşanılabilir kentler yaratmak üzere her alanda sürdürülebilir ve uygulanabilir çözümlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bakış açısıyla aktif yaşlanmayı destekleyen ‘yaş dostu kentler’ için ihtiyaç duyulan sosyal ve mekânsal revizyonlarda;

* Yaşlıların yaşam kalitelerinin artırılması için toplumsal, ekonomik, kamusal ve yerel yönetim destekleriyle birlikte aktif yaş alma konusuna destek olan tüm mekanizmaların hayata geçirilmesine imkân verilmesi,

* Yaşlılığın bireyin hayatına getirdiği engel/kısıtlama/yavaşlama sıkıntılarını, yaşamlarının her kulvarında destekleyebilecek argümanları kamusal ve hukuksal alanlarda da aktif etmek üzere toplumsal duyarlılık ve bilinçlenmenin gerçekleştirilmesi,

* Ekonomik açıdan yaşlı bireylerin güçlendirilerek aktif sosyal yaşama dâhil edilmesi için, iş piyasalarında sağlanabilecek kısmi zamanlı iş fırsatları ve sosyal güvenlik imkânlarıyla yaşlı refahını sağlayacak yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi,

* Kentsel mekân ve yapısal çevrede yaş alanlar açısından kamusal alanlara erişim, kentsel hareketlilik gibi talep edilen yaşam düzenlemelerinin erişim, ulaşım ve yaşanabilirliğinin yüksek seviyelere ulaştırılması,

* Dış mekân ve binalardaki düzenlemelerin herkes için tasarım ilkeleri ve erişilebilirliğin normlarıyla hayata geçirilmesi ve bu standartların etkin denetim mekanizmalarının sağlanması ve

bilinçlendirme çalışmalarıyla birlikte konu hakkında bireysel/toplumsal farkındalığın arttırılması,

* Ulaştırma hizmetlerinde yeniliklerle kentin tüm mekânsal düzlemlerine erişimini destekleyecek olan kentsel hareketliliğin yaş alanlar için alternatiflendirilerek kesintisiz bir biçimde sağlanması,

* Barınma koşullarındaki düzenlemelerle, daha konforlu yaşam koşullarının her yaş, yetenek ve kapasitede olan bireyler için sağlanması ve çeşitlendirilmesi,

* Sosyal katılımın maksimum düzeyde sağlanması için mekânsal, kültürel ve toplumsal tüm yaşam düzlemlerinin çeşitlendirilmesi, herkes için tasarım ilkelerinin ve erişebilirliğinin tüm mekânsal düzlemlerde sağlanması,

* Kuşaklararası saygı ve sosyal içermeye nesillerin kaynaşmanın maksimize edecek imkânların, sosyal, mekânsal ve kültürel platformlarda desteklenerek ve çeşitlendirilerek hayata geçirilmesi,

* Medeni katılım ve çalışma hayatında koşulların iyileştirilmesi ve bağlamda tüm ekonomik ve mekânsal kent düzenlemelerinin geliştirilerek her yaş/yetenek/kapasitenin taleplerini karşılamasına imkân verilmesi,

* İletişimin yaygınlaştırılması ve bilginin erişebilirliğinin her yaş için etkin ve güvenli olarak sağlanması gerekmektedir.

Tüm bunların hayata geçirildiği gelişmiş ülkelerdeki kentsel planlama örneklerinde; kentsel yaşam kalitesi ağından dikkate alınan engelli ve yaşlı bireylerin sosyal, kültürel ve ekonomik yaşam düzlemlerine erişiminin kolaylaştığı, hareket özgürlüğünün sağlandığı ve yaşam kaliteleriyle birlikte sosyal refah seviyelerinin de arttığı görülmektedir. İnsan olmanın gereği olan tüm yaşam düzlemlerine ulaşmada ‘herkes için erişilebilir, kullanılabilir, okunabilir ve yaşanılabılır’ bir anlayışla gerçekteştirildiği mekânsal planlama duyarlılığı, sosyal hayatın daha güvenli ve etkin kullanımına imkân veren en önemli argümanlardan biridir.

Bu nedenle ‘yaş dostu kent’ anlayışıyla dizayn edilmiş kentsel mekânlar, hem kent sakinleri hem de kent ziyaretçileri için, kenti yeniden keşfetmeye değer kılmaktadır. Bu anlayışla tasarlanan ve fiziksel olarak inşa edilen sürdürülebilir kentsel çevre; kentin sosyal yapısına katkıyla (sosyal etkileşme, uyum, kaynaşma vb.) birlikte, tarihsel yapısını da iyileştirme ve kentsel kullanım alanlarını tüm yaş grupları için artırma katkısında bulunmaktadır. Ayrıca, sürdürülebilir şehirlerin yaş dostu anlayışla planlanması ve tüm kentsel alanlara ulaşımın kolaylaştırılması; şehir alanlarının yeniden canlandırılması, kent sakinlerinin ortak kimlik ve aidiyet duygusunu yeniden ortaya koyma eğilimlerine pek çok katkılar sağlayacaktır. Aktif yaşlanmayı

destekleyen yaş dostu kent kriterleriyle planlanan kentlerin; hem sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmelerine paralel bir biçimde yeni işlevlerle büyüyerek temsil edilmekte olduğunu, hem de her anlamda sürdürülebilir iyileştirmelerle planlanarak tüm yaş gruplarına ait nüfus taleplerini karşılama yeteneğinde olacağını söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Akyıldız, N. A. (2017). *İnsan-Mekân İlişkisi Bağlamında 'Yaşlı Dostu Mekânlar'*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Akyıldız, N. A. (2018). *Doğu ve Batı Mekânsal Tasarım Sürecinin Aktif Yaşlanma Açısından Ele Alınışı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Akyıldız, N. A., Gürboğa, Ş. ve Gürboğa, C. (2018). *Yaşlı Afetzedelerin Geçici Barınma İhtiyaçlarının Karşılanması Üzerine Örnek Bir Çalışma: Kahramanmaraş-Elbistan Prefabrik Huzurevi Kompleksi*. Ankara: Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 18(41), 325-338.
- Anon, (2000). *Engelliler İçin Engelsiz Avrupa Tebliği*. <http://www.ozida.gov.tr>, Erişim Tarihi: 04.08.2019.
- Aslan, D., (2015), *Yaşlı Dostu Kentler*. Yaşlı Dostu Kentler Sempozyumu Bildiri Kitabı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ASPB, Bursa, 25-29.
- Avrupa Birliği Bakanlığı (2011). *2012 Avrupa Aktif Yaşlanma ve Nesillerarası Dayanışma Yılı Hakkında Bilgi Notu*. Web: http://www.ab.gov.tr/files/SBYPB/Sosyal%20Politika%20ve%20%C4%B0stihdam/aktif_yaslanma_bilgi_notu.pdf, Erişim Tarihi: 04.08.2019.
- Aygün, E., Korkut, A. ve Kiper, T. (2018). *Engelli Bireyler İçin Kentsel Dış Mekânlara Erişilebilirliğin İncelenmesi: Tekirdağ Örneği*. Artium, 6(2), 20-32.
- Canatan, A. (2008). *Sosyal Yönleriyle Yaşlılık*. Ankara: Palme Yayınları.
- Cohen, G. (1978). *Karl Marx's Theory of History*. Princeton: Princeton University Press.
- COWI (2008). *Environment and Ageing (Final Report)*. European Commission Directorate, Danimarka: General Environment.
- Çağlar, S. (2012). *Engellilerin Erişebilirlik Hakkı ve Türkiye'de Erişebilirlikleri*. Ankara Üniversitesi: Hukuk Fakültesi Dergisi, 61(2), 541-598.
- Çelik, C. (2010). *Şehrin Zamanından Zamanın Şehrine*. Muhafazakâr Düşünce Dergisi-Şehir Hayatı, 23, 29-39.

- Elmacı, D. (2019). *Avrupa'da Erişilebilirlik Uygulamaları: Borås ve Cardiff Örneklerinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi*. Ankara: Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 19(43), 33-60.
- Erdönmez, M. E. ve Akı, A. (2005). *Açık Kamusal Kent Mekânlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri*. İstanbul: Megaron YTÜ Mim. Fak. e-Dergisi, 1(1), 67-87.
- European Commission, (2017). *Sustainable Urban Mobility: European Policy, Practice and Solutions*. Brussels: European Union.
- Güçer, M., Yavuz, H. ve Karaca, S. (2012). *Türkiye'nin Beşeri Sermayesi: Demografik Dönüşümün Bilançosu*. Analist Dergisi, 2012/12 Özel Sayı.
- Gürdal, F.Y. (2015). *Yaşlıların Toplumsal Hayata Katılımı ve Yaşlılara Saygı Dinar Örneği*. Yaşlı Dostu Kentler Sempozyumu Bildiri, Ankara: Afşar Matbaacılık, 334-354.
- Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Random House.
- Karatağ H. ve Akyıldız N. A. (2019). *Avrupa'nın Demografik Dönüşümünde Uzun Dönem Yaşlı Bakımının Sürdürülebilirliğinin Değerlendirilmesi*. Ankara: Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 19(44), 571-596.
- Kayan, V. (2012). *Türkiye'de Yaşlılık ve Yaşlı Yoksulluğu*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Korkut, A., Kiper, T. ve Üstün Topal, T. (2017). *Kentsel Peyzaj Tasarımda Ekolojik Yaklaşımlar*. Artium, 5(1), 14-26.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi*. (Çev.) I.Ergüden, İstanbul: Sel Yayınları.
- Lynch, K. (2014). *Kent İmgesi*. Başaran, İ. (Çev.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Menda, E., Balkan, N. ve Berktaş, N. (2013). *Engelsiz Türkiye İçin: Yolun Neresindeyiz? Mevcut Durum ve Öneriler*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.
- McDonald, S., Malys, N. and Maliene, V. (2009). *Urban Planning for Sustainable Communities: A Case Study*. Technological and Economic Development of Economy, Baltic Journal on Sustainability 2009;15 (1), 49-59.
- Musselwhite, C. and Haddad, H. (2010). *Mobility, Accessibility and Quality of Later Life*. Quality in Ageing and Older Adults, 11(1), 25-37.

- Norberg Schulz, C. (1980), *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*. New York: Rizzoli.
- Onur, B. (1995). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: İmge Yayınları.
- Özdemir, A. (2017). *Engelsiz Oyun Alanları İçin Kapsayıcı Tasarım Yaklaşımı*. Ege Mimarlık, 20-23.
- Pearce, A. R., Ahn, Y. H. and Hanmi Global Co Ltd. (2012). *Sustainable Buildings and Infrastructure: Pathsto the Future*. Washington, DC: Earthscan.
- Ponnappan, S. and Ponnappan, U. (2011). *Aging and Immune Function: Molecular Mechanisms to Interventions*. *Antioxidants & Redox Signaling*, 14(8), 1551-1585.
- Rudolph, F. and Damert, M. (2017). *Sustainable Urban Mobility in Europe - from Planning to Implementation*. SUITS Policy Brief 1, Coventry University: Mobility and Transport Research Centre, 1-8.
- Sözen, M. ve Tanyeli, U. (1986). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Evrim Matbaacılık.
- Stren, R and Polese, M.(2000). *The Social Sustainability of Cities: Diversity and the Management of Change*. Toronto: University Press.
- Tandoğan, O. (2017). *Evrensel Tasarım Kavramı: Kentsel Peyzaj ile ilgili Örnekler*. *Artium*, 5 (2), 51-66.
- TUIK (2018), *TUIK Yaşlı İstatistik Verileri*, Web: https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/kronik-hastaliklar-engelli-db/hastaliklar/Yasli_Sagligi/raporlar_istatistikler/TUIK_Yasli_Istatistik_2018.pdf, Erişim Tarihi: 09.08.2019.
- Türkiye’de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler (2011). Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Türkyılmaz, E. ve İskender, E. (2018). *Mimari Tasarımda Ulaşılabilirlik Kavramının Tekerlekli Sandalye Kullanıcıları Açısından İrdelenmesi*. *Megaron*, 13(2), 297-322.
- UNESCO, WHO, CIGF & Space Group (2008). *Historic Districts for All: A Socialand Human Approach for Sustainable Revitalization*. United Nations Human Settlements Programme.
- UN-Habitat (2006). *The State of the World's Cities: the Millenium Development Goals and Urban Sustainability*. London: Earthscan Ltd. 2006/07 UK.

- United Nations (2012). *World Population Prospects; The 2012 Revision, Highlights and Advance Tables*. Working Paper No. ESA/P/WP.228. New York: United Nations.
- WHO (2015). *Ageing and Healt*. Factsheet N.404. <http://who.int/mediacentre/factsheets/fs404/en/>, Erişim Tarihi: 03.08.2019.
- World Health Organization (2002). *Active Ageing: A Policy Framework*. Madrid: World Health Organization.
- World Health Organization (2007). *Global Age-friendly Cities: A Guide*. Web:http://www.who.int/ageing/publications/Global_age_friendly_cities_Guide_English.pdf, Erişim Tarihi:04.08.2019.
- World Health Organization (2015). *Sustainability and Age Inclusiveness in the Urban Environment*, Web: <http://www.un.org/en/events/olderpersonsday/>, Erişim Tarihi: 03.08.2019.
- Yazar, H. K. (2006). *Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Çerçevesinde Orta Ölçekli Kentlere Dönük Kent Planlama Yöntem Önerisi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara: Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Kent ve Çevre Bilimleri) Ana Bilim Dalı.
- Zaidi, A. (2008). *Features and Challenges of Population Ageing: The European Perspective*. European Centre.